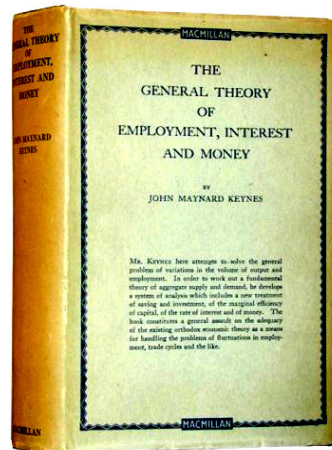

JOHN MAYNARD KEYNES și keynesismul

Asist. univ. drd. *Mara Magda MAFTEI*

John Maynard Keynes
1883-1946

John Maynard Keynes este, cu siguranță, unul dintre cei mai mari economiști din întreaga istorie economică. Cu *The General Theory of Employment, Interest and Money* (1936), Keynes a revoluționat știința economiei. O nouă paradigmă se afirmă în această lucrare, care a exercitat o mare influență în secolul al XX-lea, deoarece a schimbat modalitatea în care lumea considera economia și rolul guvernului în societate.

Fiul economistului și logicianului John Neville Keynes, John Maynard Keynes a fost educat în școli britanice de elită – Eton și apoi King's College din Cambridge. O mare oportunitate pentru viitoarea sa carieră de economist o constituie slujba pe care a avut-o între 1914-1918 la Trezoreria Britanică.

Problema care l-a preocupat în principal atunci a fost modalitatea de finanțare a economiei britanice pe timp de război. Deoarece a excelat în ceea ce a făcut, și-a câștigat dreptul de a însoți delegația britanică la Conferința de Pace de la Versailles în 1918. Keynes a fost îngrozit de natura vindicativă a acordului de pace și s-a opus nivelului ridicat al despăgubirilor de război ce urmau a fi suportate de către Germania. S-a retras de la negocieri înainte de semnarea Tratatului de Pace și a publicat *The Economic Consequences of the Peace* (1920), denunțând condițiile lipsite de temei ale Tratatului. Din acest moment, Keynes devine o persoană publică de mare autoritate internă și internațională și va fi mereu implicat în controversele timpului său pe teme economice. În perioada următoare se dedică profesoratului, ocupându-și cu mândrie catedra de la Cambridge, iar în 1921 publică *A Treatise on Probability*, la care lucrase mai mulți ani, o carte despre care Bertrand Russel spunea: „qu'on ne saurait assez le vanter” (după Michael Stewart, 1969).

În 1923 îi apare o nouă lucrare, *A Tract on Monetary Reform*, în care se pronunță împotriva întoarcerii Angliei la sistemul “Gold Standard”, practicat înaintea Primului Război Mondial. Acest pamflet ataca unul dintre principalii stâlpi ai sistemului economic britanic și Keynes s-a aflat singur pe o asemenea poziție. Când nu mai exista nici o îndoială în privința hotărârii guvernului de a restabili sistemul-aur, Keynes a pledat ca, cel puțin, să nu se revină la paritatea antebelică, dar punctul lui de vedere nu a fost susținut.

În 1930 văd lumina tiparului cele două volume din *A Treatise on Money*, care au stabilit, urmărind raționamentul suedezului Knut Wicksell, distincția dintre rata naturală și rata de piață a dobânzii. Dar tratatul său a fost acuzat că nu oferă o teorie a determinării producției și a folosirii mâinii de lucru la nivel global – o pretenție fundamentală dacă ne gândim că, la vremea respectivă, rata șomajului era foarte ridicată.

În 1936, *The General Theory* a șocat atât lumea academică, cât și cercurile politice. Cu toții știau că politicile economice recomandate de economiștii neoclasici nu mai erau funcționale, dar de-abia acum înțelegeau că deveniseră de-a dreptul inaplicabile, dat fiind noul context economic și politic. În *The General Theory*, Keynes a urmărit să dezvolte o teorie care să poată explica determinarea producției globale și, în consecință, a folosirii mâinii de lucru. A crezut că factorul determinant poate fi cererea agregată. Printre conceptele revoluționare promovate de Keynes se numără:

- cel al imposibilității echilibrului dintre oferta și cererea de bunuri și servicii, de aceea apar disfuncțiuni precum șomajul;

- ineficiența mecanismelor concurențiale ale pieței libere de a asigura și menține echilibrul economic;
- o teorie a ratei dobânzii explicată în termeni monetari, ca o funcție a cererii de bani, în interacțiune cu oferta de bani;
- eficiența marginală a capitalului;
- criticând Legea lui Say, Keynes susține că economiile și investițiile sunt realizate de persoane diferite, din rațiuni diverse, și ele sunt aduse în poziția de echilibru numai prin modificările din mărimea venitului: „în realitate, economiile și investițiile sunt întotdeauna egale, dar nu se află automat și permanent în stare de echilibru” (Oser, J., Blanchfield, W., 1975: 436);
- posibilitatea de a utiliza politicile fiscale și monetare pentru a elimina recesiunile și a controla boom-ul economic.

Prin această carte Keynes a pus bazele a ceea ce se va numi ulterior **macroeconomie**.

Când a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial, Keynes a publicat pamfletul *How to Pay for the War* (1940). A identificat atunci gap-ul inflaționist creat prin lipsa de resurse din timpul războiului și a promovat un mecanism de acoperire a datoriilor prin creșterea ratei de economisire, prevenind astfel apariția inflației. Propunerile sale au fost adoptate în 1941. A pus, totodată, bazele unei teorii a inflației pentru a complementa o întreagă literatură despre economia crizei lansată în *The General Theory*.

În timpul războiului, Keynes a jucat un rol important în cadrul Trezoreriei Britanice, fixându-și ca obiectiv principal refacerea ordinii economice de după război. În 1943, Keynes face publică ideea sa cu privire la Bancor, o propunere pentru o uniune internațională de clearing. Consultându-se și cu americanii, în cele din urmă, Keynes renunță la ideea sa în favoarea „Planului Alb American”, plan care viza crearea unui fond internațional din monedele țărilor participante. În orice caz, unele aspecte ale uniunii de clearing previzionate de Keynes au fost incluse în acest proiect. În 1944, Keynes a condus delegația britanică la conferința internațională de la Bretton Woods, unde au fost stabilite detaliile acestui sistem. A fost acceptat „Planul Alb American”, țările au adoptat rate de schimb fixe, monedele fiind fixate în funcție de dolarul american, în timp ce dolarul însuși putea fi schimbat pe o cantitate de aur. Două instituții, Fondul Monetar Internațional și Banca Internațională au fost create pentru a supraveghea noul sistem monetar internațional. Toate responsabilitățile și munca excesivă i-au ruinat sănătatea

lui Keynes. A murit în 1946, imediat după ce a primit garanția acordării unui împrumut american pentru Marea Britanie.

Keynesism

Cuvântul derivă din opera lui J. M. Keynes, care a influențat gândirea economică a secolului al XX-lea, mai ales prin ideile legate de teoria și politica macroeconomică, idei care au fost expuse în *The General Theory*. Politicile economice contemporane condamnă sau aprobă ideile keynesiste.

Noțiunile de bază ale keynesismului au fost:

1. Nu există o tendință naturală a economiilor de piață capitaliste pentru a corecta șocurile economice și pentru a menține un echilibru al forțelor economice care să asigure angajarea pe deplin a forței de muncă disponibile. Înainte de Keynes se știa că fazele ciclului de afaceri se succed cu regularitate, dar se presupunea că piața avea puterea de a se autoregla, nefiind necesară intervenția guvernului;

2. În economiile capitaliste, în general, șomajul apărea ca un fenomen natural, dar forțele economice nu puteau corecta situația automat. Keynes a pus problema naturii și a cauzelor șomajului. A făcut o distincție fundamentală între ceea ce numea șomajul voluntar și șomajul involuntar. Această distincție a reprezentat una dintre elementele controversate ale politicii sale economice și a dat naștere la numeroase divergențe atunci ca și acum. Șomajul involuntar îi includea pe acei oameni care își caută de lucru nu își găsesc, și acceptă salariul minim pe economie. Înainte de Keynes, economiștii considerau că șomajul era generat de rigiditățile pieței muncii, de existența unor factori precum pretenții de mărire a salariilor, activitățile sindicatelor și plata celor aflați în șomaj. Șomajul voluntar îi includea pe indivizii care nu vroiau să lucreze acceptând salariul minim pe economie;

3. Conform lui Keynes, incapacitatea de a menține forța de muncă ocupată pe deplin se datora unei lipse a cheltuielilor publice. Acest punct de vedere era total opus celui prekeynesist, care considera că șomajul se datora rigidităților în nivelul salariilor. Astăzi dezbaterile în ceea ce privește rata crescută a șomajului din anumite țări europene se axează pe aceeași problematică;

4. Insuficiența cheltuielilor publice se datora unui deficit de investiție de capital privat pe plan intern. Investitorii oscilau între un optimism și un pesimism la fel de irațional în ceea ce privește probabilitatea ulterioară a investițiilor lor, ceea

ce afecta planurile lor de investiții. Așteptări opuse ar fi dus la o scădere a cheltuielilor de investiții, așadar la o scădere a cererii, producției și ratei de ocupare a forței de muncă și la o creștere a șomajului. Aceste efecte ar atrage după ele scăderea în veniturile gospodăriilor și reducerea cheltuielilor efectuate de aceste gospodării;

5. Concluzia acestei diagnoze a fost următoarea: guvernele trebuie să joace un rol decisiv în stabilirea politicilor economice adecvate. O scădere a cererii ducea imediat la intervenția guvernului pentru a o contrabalansa. Acesta putea interveni prin utilizarea politicilor fiscale, prin mecanismul impozitelor, prin creșterea cheltuielilor publice și/sau reducerea impozitelor, sau prin politici monetare, prin scăderea ratelor dobânzii sau creșterea masei monetare, deși Keynes și-a exprimat îndoielile în ceea ce privește eficiența politicii monetare;

6. Din punct de vedere politic, keynesismul părea să încurajeze implicarea sectorului public, văzut ca un accesoriu necesar unei politici realiste de stabilizare macroeconomică.

Keynesismul, atât ca doctrină, cât și ca politică economică, a avut o influență fundamentală în lumea noncomunistă de după 1945, după cel de-al Doilea Război Mondial, și a reprezentat un trend dominant până la sfârșitul anilor 1960, când unele evenimente au început să pună sub semnul îndoielii validitatea practică a keynesismului și, în același timp, fundamentul său teoretic. Principalul atac a venit din partea monetarismului, o doctrină a cărui leader a fost Milton Friedman, și din partea membrilor Școlii de la Chicago.

Politicile keynesiste au căutat să atenueze efectele negative ale fluctuațiilor ciclice prin creșterea cheltuielilor publice în timpul recesiunilor. De exemplu, în concepția lor, creșterea cheltuielilor din sectorul public ar duce la creșterea cererii, ar stimula investițiile și ar crea noi slujbe, reducând astfel din severitatea unei depresiuni economice. Astfel de politici au funcționat inițial, dar cererea stimulată de cheltuielile publice nu era una reală. Trimiterea false semnale și determina industriile să suprainvestească, în special în producerea de bunuri. Când guvernul nu mai stimula economia prin cheltuieli sau cheltuia mai puțin, industriile se trezeau în fața unui surplus și era necesară disponibilizarea. Această cheltuială s-a dovedit a fi inflaționistă, căci era, în general, finanțată prin împrumuturi sau prin emiterea de monedă ori prin recurgerea la credite. Mai mult, acest fel de intervenție era folosit de guverne pentru a atenua efectele fluctuațiilor ciclice asupra sferei politice, mai degrabă decât asupra cele economice și se recurgea la acest tip

de intervenție în special în preajma alegerilor. În cele din urmă, politicile produceau stagflație, cu creștere negativă sau zero, și o accentuare a ratei șomajului. Astăzi guvernele par a se fi împiedicat de o versiune modernă, care caută rezultate similare celor anticipate de Keynes, dar în care cheltuielile private sunt cele încurajate să atenuze efectele negative ale fluctuațiilor ciclice mai mult decât cheltuielile publice. Consumul privat din SUA, cât și din Marea Britanie a dus la creșterea nivelurilor datoriilor. Rămâne de văzut dacă noul model keynesist poate evita consecințele precedentului.

Se pare că această nouă abordare nu a fost planificată de către guvernele SUA și Marii Britanii, ci a rezultat, în parte, din acțiunile lor și a fost apoi amplificată deliberat în momentul în care efectele începeau să fie evidente. Desigur, se știa despre accelerarea cheltuielilor de consum în SUA. Cheltuielile au dus la creșterea ratei de îndatorare a cetățenilor. La fel s-a întâmplat și în Marea Britanie, unde s-a adăugat și o creștere a prețurilor proprietății private. Oamenii au început să investească în titluri de stat, iar ideea economisirii părea din ce în ce mai puțin atractivă. De asemenea, cetățenii au recurs la împrumuturi bancare datorită, în parte, ratelor mai mici ale dobânzilor, dar și la investiții în domeniul afacerilor imobiliare. Piața tranzacțiilor imobiliare a descărcat de datorie o parte din câștig prin reipotecare și a folosit metoda pentru a susține consumul.

Dezvoltarea a ajutat ieșirea din recesiune atât a SUA, cât și a Marii Britanii. Într-adevăr, Marea Britanie nu a intrat de loc într-o recesiune tehnică, ci doar a trecut prin experiența ratelor de creștere negative. Astăzi economia întregii lumi pare a se sprijini pe umerii consumatorului american, consumatorii britanici jucându-și doar rolul în cadrul acestui puzzle.

Bibliografie

1. STEWART, M. *Keynes*, Paris, Editions du Seuil, 1969
2. OSER, J. *The Evolution of Economic Thought*, 3rd edition,
BLANCHFIELD, W. New York, Editura Harcourt Brace Jancovich,
1975